

овог уговор због неиспуњења уговора могла да тражи само покојна М., односно уговарач, или наследник, уколико је тужба поднета од стране уговарача који у међувремену умире". Тиме је показао да и он не разликује поништај од раскида уговора, због чега није био у стању да правилно суди и одлучује. Како се захтев за поништај уговора не да разматрати из угла разлога за раскид уговора и обрнуто, побијана пресуда се не може са сигурношћу испитати, што представља битну повреду поступка из члана 354. став 2. тачка 13 ЗПП, на коју се нази и по службеној дужности. То је био разлог што је овај суд, у смислу члана 369. став 1. ЗПП укинуо првостепену одлуку и предмет вратио на поновно суђење које ће обавити надлежан општински суд у смислу чл. Закона о судовима.

У поновном поступку првостепени суд ће затражити да се тужилачка страна изјасни да ли тражи поништај или раскид уговора. У првом случају спор ће решити по одредбама чл. 103 до 117 Закона о облигационим односима (уз примену одговарајућих прописа о уговору о доживотном издржавању), док ће га у другом решити по одредбама чл. 124 до 132 Закона о облигационим односима".

(Решење Верховног суда Србије Гж. 234/92 од 23.4.1994)

Припремио др Зоран Ивошевић

ОДЛУКЕ САВЕЗНОГ УСТАВНОГ СУДА

Закон може престати да важи и кад није укинут: ни изрично ни прећутно

Група грађана оспорила је уставност одредби члана 24. Закона о аграрној реформи и колонизацији ("Сл. лист Демократске Федеративне Југославије", број 64/45) и одредбе члана 10. став 1. тачка 2. Уредбе о спровођењу насељавања бораца у Војводини ("Сл. лист ДФЈ", број 72/45).

Савезни уставни суд закључио је да ни Закон о аграрној реформи и колонизацији ни оспорена уредба нису акти који су на снази. У питању су акти чије је важење престало: извршењем Закона, односно Уредбе, тј. извршењем аграрне реформе и насељавањем бораца у Војводини, после Другог светског рата, тј. првих дана из рата. С обзиром на време у које су ти акти престали важити, они не могу бити оцењивани са становишта њихове сагласности/несагласности с Уставом СРЈ ни по одредби члана 124. став 2. тога устава, по којој Савезни уставни суд може одлучивати о уставности/законитости аката који су престали да важе, ако од престанка важења до покретања поступка за оцењивање њихове уставности/законитости није протекло више од једне године. С обзиром на време кад су оспорени акти престали да важе, Савезни уставни суд не може одлучивати о уставности, односно о законитости тих аката.

(Савезни уставни суд, решење I У број 25/95, од 29. марта 1995)

Обавеза истицања фирме, прописана Законом о предузећима, не ослобађа предузеће обавезе на плаћање таксе на фирму, по републичком закону

Одредбом члана 14. став 1. тачка 4. Закона о комуналним таксама и накнадама ("Сл. гласник Републике Србије", бр. 11/92, 75/92, 53/93 и 28/94) прописано је да се локалне комуналне таксе могу увести на истицање

фирме на пословним просторијама, осим за истицање фирми, односно назива државних органа, територијалне аутономије и локалне самоуправе.

Предузеће К. оспорило је сагласност наведене законске одредбе са Законом о предузећима, којим је прописано да је предузеће дужно да истакне фирму на пословним просторијама.

Закон о предузећима обавезује, чланом 157. став 3., предузеће на истицање фирме или скраћене ознаке фирме на пословним просторијама. Значење те законске одредбе не састоји се у томе да предузеће не може бити обавезно на плаћање таксе на фирму неким другим законом, односно другим прописом. О обавези плаћања те таксе одлучује се на основу закона, односно другог прописа у републици, будући да се комуналне таксе уводе на основу закона републике, чије је уставно право да проишле обавезу плаћања таксе на фирму. Оспорена законска одредба није, дакле, несагласна са Законом о предузећима, будући да тај закон нема за предмет питање таксе на фирму, које се, као што је речено, уређује законом републике.

(Савезни уставни суд, решење I У број 183/94, од 29. марта 1995)

Република прописује, сагласно републичком Уставу, услове под којима се обавља промет права на непокретности

Законом о изменама и допунама Закона о промету непокретности ("Сл. гласник Републике Србије", број 28/87) прописано је да ће се промет права на непокретности, у наредних десет година, обављати под посебним условима, кад је у питању промет тих права између физичких и између правних и физичких лица, на подручју територије Републике Србије, осим територије Аутономне Покрајине Војводине.

Одбијајући да покрене поступак за оцењивање уставности оспорене законске одредбе, Савезни уставни суд нашао је, пре свега, од одредбе члана 6. став 2. Устава СРЈ, по којој је република-чланица СРЈ суверена у питањима која тим уставом нису утврђена као надлежност Савезне Републике Југославије. Савезна Република Југославија доноси и извршава - сагласно одредби члана 77. тачка 5, реченица друга, Устава СРЈ - савезне законе у области основа својилскоправних односа. Тумачећи ту уставну одредбу, Савезни уставни суд је нашао да је право Републике Србије да, сагласно Уставу Републике Србије, уреди питања која се тичу промета права на непокретности, кад за то постоји друштвена потреба. Савезни уставни суд сматра да су оспореном законском одредбом уређена питања која не спадају у надлежност СРЈ и да, због тога, оспорена законска одредба није противна Уставу СРЈ.

(Савезни уставни суд, решење У број 55/92, од 29. марта 1995)

Одредба републичког закона која на плаћање доприноса за социјално осигурање обавезује власника пољопривредног земљишта који је већ осигуран по неком другом основу, није противна Уставу Савезне Републике Југославије

Одредбом члана 8. Закона о доприносима за социјално осигурање ("Сл. гласник Републике Србије", број 20/93) - који је био на снази од 9. јула 1994. године - било је прописано да су обвезници доприноса за здравствено осигурање и власници пољопривредног или шумског земљишта који се не баве пољопривредом, независно од тога да ли су осигурани по неком другом основу.

Грађанин је оспорио уставност наведене законске одредбе због тога што она обавезује на плаћање доприноса за социјално осигурање и оне

власнике земљишта који су већ осигурани, по неком другом основу, што није случај са земљоправницима, који, уколико су запослени или обављају самосталну делатност, не плаћају допринос за социјално осигурање по основу својине на земљиште, што је повреда уставног начела једнакости грађана.

Оспорена законска одредба није, по оцени Савезног уставног суда, противна одредби члана 58. став 1. Устава СРЈ о обавезном осигурању запослених, које се остварује у складу са законом. Значење те уставне одредбе састоји се у томе да је осигурање запослених обавезно, и да по томе основу остварују све облике социјалног осигурања у складу са законом. Та уставна одредба не значи да онај што је, као запослен, већ обавезно осигуран, не може бити обавезан на плаћање доприноса за социјално осигурање не само по томе, већ и по другом основу. Обавеза плаћања доприноса и других дажбина, па и ове о којој је овде реч, произилази из одредбе члана 64. Устава СРЈ, по којој је свако дужан да плаћа порезе и дажбине установљене законом. А то значи да закон који се односи на допринос за социјално осигурање може обавезати на плаћање тога доприноса и оне власнике пољопривредног земљишта који су по неком другом основу већ осигурани.

Оспорена законска одредба није противна ни одредби члана 20. став 1. Устава СРЈ, будући да обавеза плаћања означеног доприноса не зависи од личног својства грађанина на основу којег он не сме бити неједнак, већ искључиво од чињенице што је власник земљишта, и што је та обавеза једнака за сваког власника земљишта, независно од његових личних својстава.

(Савезни уставни суд, решење I У број 98/94, од 29. марта 1995)

Право је јавног предузећа у области електропривреде да пропише начин обрачуна утрошка електричне енергије у одређеним случајевима

Одредбом члана 34а. Одлука о изменама и допунама Тарифног система за продају електричне енергије ("Сл. гласник Републике Србије", бр. 25/93 и 49/94) прописано је да се потрошачима којима се не мери инсталисана снага електричне енергије обрачунава и месечна накнада, у фиксном износу који одговара вредности пет киловата обрачунске снаге, по важећим тарифним ставовима.

Грађани сматрају да прописани начин обрачуна утрошка електричне енергије значи пребавивање трошкова Електропривреде на потрошача, што није у складу с Уставом СРЈ и законом.

Одредбом члана 118. став 1. Устава СРЈ утврђено је да се одређена јавна овлашћења могу, законом, поверити предузећу, или другој организацији. Законом Републике Србије о електропривреди прописано је да Јавно предузеће "Електропривреда Србије" доноси тарифни систем за продају електричне енергије и утврђује критеријуме и елементе на основу којих се утврђује вредност (испоручене) електричне енергије. Јавно предузеће има, то је, дакле, право да пропише начин обрачуна утрошка електричне енергије у случају о којем говори оспорена одредба наведеног одлуке. Оцењивање уставности, односно законитости оспорене одредбе Одлуке не обухвата и оцењивање правилности висине прописане накнаде у случају који је у питању. То је питање политике у области електропривреде, тј. питање политике цена у тој области, о којем Савезни суд не може, по Уставу СРЈ, одлучивати. Савезни уставни суд не налази да оспорена одредба Одлуке доводи у питање неку слободу или право човека и грађанина зајемчено Уставом СРЈ.

(Савезни уставни суд, решење III У број 132/93, од 29. марта 1995)

Цена рада утврђује се колективним уговором

Одредбом члана 67. став 2. Колективног уговора за Јавно ЖТП "Београд", утврђено је да цена рада радника "под надзором", ако нема статус приправника, износи 90% од цене рада радног места на којем радник ради "под надзором".

Грађанин оспорава уставност и законитост означене одредбе Колективног уговора због тога што сматра да она "вешто скрива намеру да се радници којима истекне приправнички стаж плаћају мање за 10%, и што се уводи појам "радник под надзором", који није утврђен законом.

Уставом је (члан 55. став 1) запосленима зајемчено право на одговарајућу зараду. Јамчећи то право, Устав СРЈ није утврдио и његов садржај. То је, свакако, ствар одређене политике и друштвене конвенције у области зарада запослених, која се утврђује законом, колективним уговором и општим актом предузећа, или друге организације. Висина те зарале није предмет судске контроле уставности, односно законитости општих аката, све док она не угрози право радника на зараду уопште, а затим - право на "одговарајућу зараду" утврђену општим актом о зарадама радника. Савезни уставни суд не налази да оспорена одредба Колективног уговора угрожава то право радника.

Појам "радник под надзором" није увео Колективни уговор, већ Закон о основама безбедности железничког саобраћаја, одредбама које се односе на обављање послова у тој области саобраћаја. С обзиром на постојање те категорије радника на железници, уведене наведеним законом, Савезни уставни суд сматра, сагласно реченом, да оспорена одредба Колективног уговора није противна ни Уставу СРЈ ни савезном закону.

(Савезни уставни суд, решење III У број 196/94, од 29. марта 1995)

Када скупштина територијалне јединице донесе одлуку о оснивању јавног предузећа, онда је стварни оснивач тога предузећа правно лице - територијална јединица чија је скупштина донела одлуку о оснивању јавног предузећа

Одредбом члана 2. став 2. Закона о радио телевизији ("Службени гласник Републике Србије", бр. 48/91, 49/91 и 55/93) прописано је да јавно предузеће за обављање радиодифузне делатности, за једну или више територијалних јединица, могу основати скупштине тих територијалних јединица.

Фонд за развој демократије, у Београду, оспорио је сагласност наведене законске одредбе са Законом о предузећима, по којем јавно предузеће може основати физичко или правно лице. Пошто скупштина територијалне јединице није правно лице, то, по мишљењу Фонда, оспорена законска одредба није у складу са Законом о предузећима.

Савезни уставни суд није усвојио иницијативу за покретање поступка за оцењивање сагласности оспорене законске одредбе са савезним законом.

Независно од тога што скупштина територијалне јединице одиста није правно лице, оспорена законска одредба није противна одредби члана 24а. Закона о предузећима, по којој јавно предузеће може основати физичко или правно лице. Оспорена законска одредба овлашћује, по мишљењу Савезног уставног суда, на оснивање јавног предузећа у односној области делатности - правно лице, у чије име скупштина, као орган правног лица, тј. територијалне јединице, само доноси одлуку, акт о оснивању. Правно лице, као "организован колектив људи", има своје органе, који, сагласно закону, правилима о оснивању, статуту, или акту о оснивању правног лица, делују у име правног лица. Територијална јединица у Савезној Републици Југос-

дављи има својство правног лица. Отуда, као правно лице, територијална јединица има свој орган - скупштину територијалне јединице, којој је, статутом територијалне јединице поверено да, у њено име, обавља послове територијалне јединице, њене функције. Оснивачки акт, тј. акт о оснивању јавног предузећа у односној области јесте, у овоме случају, акт саме територијалне јединице. А то значи да је стварни оснивач јавног предузећа, по оспореној законској одредби, правно лице - територијалне јединице за чије се подручје оснива односно јавно предузеће. Оспорена законска одредба није, дакле, противна савезном закону.

(Савезни уставни суд, решење I У број 13/95, од 15. марта 1995)

О статусним променама у предузећу у мешовитој својини одлучује само скупштина предузећа

Одредбом члана 77. став 1. алинеја 9. Статута предузећа П. било је прописано да о статусним променама у предузећу одлучује управни одбор предузећа, који одлучује и о промени облика и престанку једноперсоналних друштава у саставу предузећа.

Поступак за оцењивање уставности, односно законитости оспорене одредбе наведеног статута покренуло је једно од предузећа у саставу Корпорације, тврдећи да о питањима о којима говори оспорена одредба Статута може одлучити само Скупштина Корпорације.

Корпорација је, у времену од покретања поступка за оцењивање законитости Статута до доношења одлуке Савезног уставног суда, изменила, тј. брисала оспорену одредбу Статута. Ипак, Савезни уставни суд одлучио је, сагласно одредби члана 124. став 2. Устава СРЈ, да оспорена одредба Статута, у време док је била на снази, није била у складу са савезним законом.

Одлука Савезног уставног суда о незаконитости оспорене одредбе Статута заснована је на одредбама члана 123. Закона о предузећима, по којима скупштина предузећа у мешовитој својини доноси статут, односно правила предузећа, програм рада и план развоја предузећа, утврђује пословну политику, одлучује о расподели и употреби добити и покрићу губитака, доноси годишњи обрачун предузећа, поставља и разрешава чланове управног одбора, одлучује о статусним променама предузећа, и промени облика предузећа, о повећању и смањњу основне главнице, о престанку рада предузећа у мешовитој својини, и о другим питањима одређеним статутом, односно правилима друштва.

Закон о предузећима не допушта, по схватању Савезног уставног суда, тиме што је одредио надлежност скупштине предузећа у мешовитој својини, да послове скупштине мешовитог предузећа обавља неки други орган предузећа. У питању су таква овлашћења скупштине предузећа у мешовитој својини која не смеју бити преносена ни на који други орган предузећа, па ни на његов управни одбор. С обзиром на то што су у питању послови које, по Закону о предузећима, може обављати само скупштина предузећа, послови који се не смеју преносити другом органу предузећа, очито је да наведена одредба Статута, у време док је била на снази, није била у складу са савезним законом.

(Савезни уставни суд, решење III У број 115/94, од 15. марта 1995)

Савез организација композитора Југославије овлашћен је да пропише тарифу накнада за јавно извођење и саопштавање музичких дела јавности

Правилником о јавном извођењу и саопштавању музичких дела јавности, и Тарифом накнада за јавно извођење музичких дела ("Сл. лист СРЈ",

бр. 50/92, 6/93, 12/93, 21/93, 24/93, 28/93, 42/93, 49/93, 55/93, 64/93, 76/93, 85/93 и 20/94) прописано је да се за јавно извођење и саопштавање јавности оних музичких дела која штити Савез организација композитора Југославије, кад о томе не постоји посебан уговор, плаћа накнада, по Тарифи накнада за јавно извођење и саопштавање музичких дела јавности.

Предузеће П. оспорило је уставност и законитост наведеног правилника, наводећи да доносилац тога правилника није организација која је овлашћена на његово доношење.

Савезни уставни суд одбио је да утврди неуставност, односно незаконитост оспореног правилника и Тарифе. Одбијајући да утврди неуставност, односно незаконитост означених аката, Савезни уставни суд пошао је, пре свега, од одредбе члана 118. став 1. Устава СРЈ, на којој се одређена јавна овлашћења могу, законом, поверити предузећу или другој организацији. Савез организација композитора Југославије добио је јавно овлашћење да одређује висину накнаде за извођење одређених књижевних и музичких песненских дела у погледу којих не постоји посебан уговор, одредбом члана 91а. Закона о ауторском праву, по којој организације аутора, ако за јавно извођење одређених песненских дела није закључен ауторски уговор или уговором није утврђена висина накнаде, могу остваривати накнаду за ауторе тих дела, у висину коју организације утврде својим општим актом. Савез организација композитора Југославије поступао је, дакле, доносећи оспорени правилник и Тарифу, сагласно одредби савезног закона којом је овлашћен на доношење тих аката, на оспорени акти те организације нису противни Уставу СРЈ ни савезном закону. Савезни уставни суд истиче, посебно, да обавеза плаћања накнаде у наведеним случајевима није утврђена оспореним општим актима, већ - самим Законом о ауторском праву, и да оспорени акти не установљавају, дакле, неку обавезу коју може установити само закон.

(Савезни уставни суд, одлука III У број 106/94, од 15. марта 1995)

Статут предузећа у мешовитој својини може овластити директора да обустави извршење акта органа предузећа који, по његовом мишљењу, није у складу са законом

Одредбом члана 42. Статута јд у мешовитој својини, Ј.М., одређено је да је директор предузећа, ако оцени да је општи или други акт органа управљања предузећа у супротности са законом, дужан да на то одмах упозори орган који је донео тај акт (скупштину, управни одбор, и сл.), и да ће, ако орган који је упозорио на то, остане при донесеном акту, тај акт обуставити од извршења.

Подносилац иницијативе за покретање поступка за оцењивање законитости оспорене одредбе наведеног статута, који је инспектор рада, сматра да оспорена одредба Статута није у складу с одредбама чл. 101. и 132. Закона о предузећима, будући да су у питању овлашћења директора која могу бити прописана само законом.

Одбијајући покретање поступка, Савезни уставни суд пошао је од одредби чл. 101. и 132. Закона о предузећима, по којима директор предузећа у мешовитој својини одговара за законитост рада предузећа и обавља послове одређене Законом о предузећима и статутом предузећа. Директор предузећа у мешовитој својини одговара, по самој одредби Закона о предузећима, за законитост рада предузећа. Његова одговорност за законитост рада предузећа може, сагласно одредбама статута предузећа, обухватити и његово право на упозорење надлежном органу на незаконитост одређеног акта предузећа, па и право на обуставу извршења одређеног акта, уколико његов доносилац остане при томе акту. Право о којем је реч, може, по миш-

љењу Савезног уставног суда бити утврђено статутом предузећа. Није, дакле, реч о праву директора предузећа које може бити прописано само одредбом закона, па оспорена одредба статута није, стога, противна Закону о предузећима.

(Савезни уставни суд, релације III У број 19/95, од 15. марта 1995)

Теже повреде радне дужности због којих се може изрећи мера престанка радног односа нису утврђене искључиво Законом о основним правима из радног односа. Колективни уговор може, дакле, утврдити и друге теже повреде радне дужности које повлаче меру престанка радног односа

Одредбама чл. 85. и 86. Појединачног колективног уговора за Радио-телевизију Србије ("Службени гласник Републике Србије", бр. 7/93 и 48/94) одређено је шта се - поред тежих повреда радне дужности утврђених законом и Општим колективним уговором - сматра тежом повредом радних обавеза; да се дисциплинска мера престанка радног односа изриче и за теже повреде радне обавезе утврђене оспореним уговором, ако је услед повреде радне обавезе настала знатнија штета или штетне последице по РТС, и ако је тежа повреда радне обавезе учињена намерно, или крајњом непажњом, и одређено шта се сматра знатнијом штетом, односно штетним последицама по РТС.

Независни синдикат РТС - РТВ у Београду, оспорио је сагласност наведених одредби Појединачног колективног уговора са Законом о основним правима из радног односа, због тога што оспореним одредбама Појединачног уговора није тачно одређено због које се повреде радне обавезе може изрећи мера престанка радног односа.

Савезни уставни суд није усвојио иницијативу за покретање поступка за оцењивање законитости оспорених одредби наведеног општег акта.

Одредбом члана 58. став 2. Закона о основним правима из радног односа ("Сл. лист СФРЈ", бр. 60/89 и 42/90) прописано је да се мера престанка радног односа изриче и за друге теже повреде радних обавеза (осим оних одређених чланом 58. став 1. Закона о основним правима из радног односа) утврђене законом и општим актом, односно колективним уговором. Законом о основним правима из радног односа прописано је, дакле, да колективни уговор може утврдити и друге повреде радне обавезе које повлаче меру престанка радног односа, тј. за које се та мера може изрећи. Одређујући те повреде, доносилац општег акта, односно учесници у закључивању појединачног колективног уговора нису дужни да проишну која од тих повреда може имати за последицу меру престанка радног односа. Штавише, оспореним чланом 86. Појединачног колективног уговора одређено је, сагласно одредби члана 58. став 3. Закона о основним правима из радног односа, под којим ће се условима тежа повреда радне обавезе узети као разлог за изрицање мере престанка радног односа. Чињеница што мера престанка радног односа није везана за поједину повреду радне обавезе из члана 85. оспореног колективног уговора не значи да оспорене одредбе наведеног колективног уговора нису у складу са Законом о основним правима из радног односа.

(Савезни уставни суд, релације III У број 24/95, од 15. марта 1995)

Приредно Ђорђе Ђурковић